

ISSN 2309-9763

<https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Педагогічна освіта: теорія і практика

Збірник наукових праць

№ 28 (1-2020)

Заснований

24 квітня 2009 року

Засновник

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Інститут педагогіки НАПН України

Головний редактор

Бахмат Наталія Валеріївна

Видається

2 рази на рік

Зареєстровано

Міністерством юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію

друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15071-3643 Р

Рекомендовано до друку

рішеннями вчених рад

Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
(протокол №3 від 25.05.2020 р.),
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 5 від 13.05.2020 р.)

Рецензування статей здійснено членами
редакційної колегії та зовнішніми
рецензентами

Адреса редакції:

32302, м. Кам'янець-Подільський,
вул. Симона Петлюри, 1/б,

Педагогічний факультет

Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

тел (03849)33492

E-mail: pedosv@kpnpu.edu.ua

Збірник наукових праць включено до *Переліку наукових фахових видань України, Категорія «Б»*, педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015 (наказ МОН України від 17.03.2020 № 409 «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від 26 лютого і 6 березня 2020 року та внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 975»).

Індексується: Index Copernicus; CEJSH; Google Scholar; CrossRef

Архівується: НБУ імені В.І. Вернадського

Кам'янець-Подільський
2020

Голова редакційної колегії: **БАХМАТ Наталія Валеріївна**, доктор педагогічних наук, професор, заступник декана педагогічного факультету з наукової роботи та інформатизації освітнього процесу, професор кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Виконавчий редактор: **КОВАЛЕНКО Олена Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

САЄНКО Григорович Володимир, доктор наук з організації та управління, доцент, Вища школа управління та адміністрування в Ополе, Польща;
СЕДЛАКЧЕК-ШВЕД Олександра, доктор соціальних наук у галузі педагогіки, доцент, Університет Яна Длугоша в Ченстохово, Польща;
ФАСНЕРОВА Мартіна, доктор соціальних наук у галузі педагогіки, доцент, Палацкий університет Оломоуц, Чехія;
ГАЛАМАНЖУК Леся Людвигівна, доктор пед. наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна;
ГРИБАН Григорій Петрович, доктор пед. наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна;
ДУДОРОВА Людмила Юріївна, доктор пед. наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна;
ЛАБУНЕЦЬ Віктор Миколайович, доктор пед. наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна;
МАКСИМЧУК Борис Анатолійович, доктор пед. наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна;
МАТВІЄНКО Олена Валеріївна, доктор пед. наук, професор, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна;
ОНУФРІЄВА Ліана Анатоліївна, кандидат психологічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна;
ПАВЛЮК Євген Олександрович, доктор пед. наук, доцент, Хмельницький національний університет, Україна;
ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна, доктор пед. наук, професор, Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка, Україна;
ФРИЦЮК Валентина Анатоліївна, доктор пед. наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна;
ФЕДІРЧИК Тетяна Дмитрівна, доктор пед. наук, професор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

АСОЦІЙОВАНІ РЕДАКТОРИ

АНДРОЩУК Ігор Петрович, доктор пед. наук, доцент, Хмельницький національний університет, Україна;
АНДРОЩУК Ірина Василівна, доктор пед. наук, доцент, Хмельницький національний університет, Україна;
ВАЛАТ Войжеш, доктор пед. наук, професор, Жешувський університет, Жешув, Республіка Польща;
ГЕВКО Ігор Васильович, доктор пед. наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, Україна;
КАРТАШОВА Любов Андріївна, доктор пед. наук, професор, Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, Україна;
ЛЮБАРЕЦЬ Владислава Вікторівна, доктор пед. наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна;
МАРТИНЕЦЬ Лілія Асхатівна, доктор пед. наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н.В.]. Вип.28 (1-2020). Київ: Міленіум, 2020. 452 с. (Index Copernicus), категорія Б.

У збірнику наукових праць висвітлюються результати фундаментальних і теоретико-прикладних досліджень у галузі педагогіки та інноваційних технологій в освіті; розглядаються питання підготовки педагогічних працівників до навчання і виховання здобувачів освіти в дошкільній, загальній середній, фаховій передвищій, професійній, післядипломній освіті й у процесі підвищення кваліфікації працівників освіти.

Для науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, аспірантів, докторантів.

ISSN 2309-9763
<https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28>

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KAMIANETS-PODILSKYI IVAN OHIIENKO NATIONAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF PEDAGOGY OF NAES OF UKRAINE

Pedagogical Education: Theory and Practice

Collection of research papers

Issue 28 (1-2020)

Founded

April, 24, 2009

The founder

*Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohiienko University
Institute of Pedagogy of the National
Academy of Educational Sciences of Ukraine*

Chief Editor

Bakhmat Nataliia Valeriivna

Frequency

2 times a year

Registered

Ministry of Justice of Ukraine

**Certificate of state registration of the print
media series KB № 15071-3643 P**

Recommended for publication

*by decisions of scientific councils of
Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohiienko University
(Protocol No 3 as of 25.05.2020),
Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine
(Protocol No 5 as of 13.05.2020)*

*The articles are reviewed by the members
of the editorial board and external reviewers*

The address of the editorial office:

*32302, Kamianets-Podilskyi,
Symon Petliura str., 1/6,
Pedagogical Faculty of
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National
University
Tel.: (03849)33492
E-mail: pedosv@kpnu.edu.ua*

The collection of research papers was **added to the list of scientific professional editions of Ukraine, Category "B"**, pedagogical specialties – 011, 012, 013, 014, 015 (order of the Ministry of Education of Ukraine dated March, 17, 2020 No 409 "On endorsing the Attestation board decision on Activities of the Specialized Scientific Council of February, 26, 2020 and March, 6, 2020 and amendments to the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July, 11, 2019 No 975").

Indexing: Index Copernicus; CEJSH; Google Scholar; CrossRef

Archiving National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky

**Kamianets-Podilskyi
2020**

UDC 371(082)

<https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28>

Head of the editorial team: **BAKHMAT Nataliia**,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Dean of scientific research and informatisation of the educational process of the Pedagogical Faculty, Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, Ukraine

Executive editor: **KOVALENKO Olena**,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine

EDITORIAL TEAM

SAIENKO Volodymyr, Habilitated doctor in organization and management, Academy of Management and Administration in Opole, Poland
SIEDLACZEK-SZWED Aleksandra, Habilitated doctor of social sciences in the field of pedagogy, Associate Professor, Jan Dlugosz University in Czestochowa, Poland;
FASNEROVÁ Martina, Habilitated doctor of social sciences in the field of pedagogy, Associate Professor, Palacky University Olomouc, Czech Republic;
GALAMANZHUK Lesya, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, Ukraine;
GRIBAN Grygoriy, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Zhytomir Ivan Franko State University, Ukraine;
DUDOROVA Ludmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine;
LABUNETS Viktor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, Ukraine;
MAKSYMCHUK Borys, Doctor of Pedagogical Sciences, Doc Associate Professor ent, Izmail State University of Humanities, Izmail, Ukraine;
MATVIENKO Olena, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dragomanov National Pedagogical University, Ukraine;
ONUFRIIEVA Liana, Candidate of Psychological Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, Ukraine;
PAVLYUK Yevgen, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Khmelnytskyi National University, Ukraine;
TERENTIEVA Nataliia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Collegium", Ukraine;
FRYTSIUK Valentina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine;
FEDIRCHYK Tetiana, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

ASSOCIATE EDITORS

ANDROSHCHUK Ihor, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Khmelnytskyi National University, Ukraine;
ANDROSHCHUK Iryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Khmelnytskyi National University, Ukraine;
WALAT Wojciech, Doctor of Pedagogy, Professor, Rzeszow University, Zheshev, Poland;
HEVKO Ihor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ukraine;
KARTASHOVA Liubov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, State Institution of Higher Education "University of Educational Management" of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Ukraine;
LIUBARETS Vladyslava, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dragomanov National Pedagogical University, Ukraine;
MARTYNETS Liliia, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vasyl Stus Donetsk National University, Ukraine.

Pedagogical Education: Theory and Practice: Collection of research papers / Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University; Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine [chief editor Bakhmat N.V.]. Issue 28 (1-2020). Kyiv: Milenium, 2020. 452 p. (Index Copernicus), category B.

In the collection of research papers, the findings of fundamental and theoretical and applied research in the field of Pedagogics and innovative technologies in education are ascertained; the issues of training for teaching and educating learners in pre-school, comprehensive, secondary vocational, professional and post-graduate education and in the process of in-service training are addressed.

The collection of research papers is targeted at scholars, researchers and educators of pre-school, comprehensive, secondary vocational higher education and postgraduate pedagogical education institutions and postgraduate and postdoctoral students.

Scientific publication

**Pedagogical Education:
Theory and Practice
Collection of research papers**

Issue 28 (1-2020)

The views expressed in this publication are those of the contributors and do not necessarily reflect the views of the editors

*Publishing house MILENIUM
60 Kyrylivska, Kyiv
Tel.: +38 (067) 849-34-60
+38 (044) 222-50-84
E-mail: milenium_ofis @ukr.net*

Наукове видання

**Педагогічна освіта:
теорія і практика
Збірник наукових праць**

Випуск 28 (1-2020)

Редакція збірника не несе відповідальності за зміст статей та може не поділяти думку автора

*Видавництво «МІЛЕНІУМ»
вул. Кирилівська, 60, м. Київ
Тел.: +38 (067) 849-34-60
+38 (044) 222-50-84
E-mail: milenium_ofis @ukr.net*

Підписано до друку 27.05.2020 р. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографія
Умовно-друковані арк. 56,5. Обліково-видавничі арк. 52,5
Наклад 300 прим. Замовлення № 63

Видавництво «МІЛЕНІУМ» (Київ)
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 535 від 19.07.2001 р.

ВИДАВНИЦТВО «МІЛЕНІУМ»
м. Київ, вул. Кирилівська, 60
Тел.: +38 (067) 849-34-60
+38 (044) 222-50-84
E-mail millennium_ofis@ukr.net

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-272-281>
УДК 784.071.2:785]:37

Ланіна Тетяна Олександрівна,

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна.

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4708-0197>

t.lanina@kubg.edu.ua

НАВЧАЛЬНИЙ ВОКАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність ансамблевої підготовки студентів-вокалістів у класичному університеті. Проаналізовано напрацьований у цій сфері науково-методичний і практичний досвід. Досліджено й науково обґрунтовано сутність, ознаки, принципи діяльності та функції навчального студентського вокального ансамблю. Сформульовано основні характеристики навчального студентського вокального ансамблю на організаційному, діяльнісному та освітньому рівнях. Навчальний вокальний ансамбль охарактеризовано як: 1) творчу лабораторію та одну з організаційних форм навчання студентів вокальних спеціальностей в університеті; б) соціально-педагогічну систему, що виконує певні функції, відзначається специфічними формами організації та принципами діяльності; в) концертний колектив, діяльність якого спрямована на творчий розвиток студентів-вокалістів. Визначено завдання навчального вокального ансамблю в університеті: 1) розвиток творчих здібностей та індивідуальних вокальних навичок студентів 2) опанування технології ансамблевого співу; 3) набуття досвіду практичної роботи з вокальними ансамблями; 4) формування навичок професійного спілкування у творчому колективі; 5) засвоєння специфіки ансамблевого виконавства, розвиток навичок концертно-виконавської діяльності.

Окреслено основні завдання та напрям роботи з учнівськими навчальними вокальними ансамблями в спеціалізованих початкових мистецьких закладах. Розкрито специфіку та завдання роботи з дитячими аматорськими вокальними колективами. Доведено значення фахової компетентності викладача ансамблевого класу. Проаналізовано зміст роботи викладача вокального ансамблю вищого мистецького навчального закладу. Сформульовано висновки про те, що: 1) навчальний вокальний ансамбль є важливою складовою фахової підготовки студентів вокальних спеціальностей у системі університетської освіти; 2) навчальний вокальний ансамбль можна розглядати як соціально-педагогічну систему, що виконує певні функції, відзначається специфічними ознаками, формами організації та принципами діяльності; 3) навчання студентів у класі вокального ансамблю має здійснюватися з урахуванням напрацьованого в цій сфері науково-педагогічного і практичного досвіду, що забезпечить високий рівень підготовки фахівців.

Ключові слова: навчальний вокальний ансамбль; аматорський вокальний ансамбль; студент-вокаліст; фахова підготовка; ансамблевий клас; класичний університет; викладач ансамблевого класу.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної музичної культури характеризується підвищеною увагою суспільства до професійного та аматорського вокального ансамблевого виконавства, що, у свою чергу, ставить нові завдання перед вищою школою щодо підготовки відповідних фахівців.

З цією метою в останні роки у вітчизняних вищих мистецьких і педагогічних навчальних закладах введено спеціалізацію з вокального ансамблю, а студентам вокальних спеціальностей надано можливість здобувати основну або додаткову кваліфікацію артиста й керівника вокального ансамблю [6]. Упровадження ансамблевої підготовки в систему фахового навчання вокалістів передбачало розроблення відповідних навчальних планів, освітньо-професійних програм, робочих програм з ансамблевих дисциплін та необхідного методичного й навчального музичного матеріалу.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю вивчення особливостей та функцій навчального вокального ансамблю, що сприятиме вдосконаленню процесу фахової підготовки майбутніх керівників та артистів вокальних колективів у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ансамблевого виконавства не є новою в музичній практиці та музикознавстві. У науково-методичних та мистецтвознавчих працях вітчизняних теоретиків і митців достатньо повно розкрито різні аспекти цього виду музичної творчості. Вже досліджено методику формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних ансамблів (Д. Бабіч [1]), зміст роботи з вокально-інструментальними ансамблями школярів (Б. Брилін [2]), камерний аспект професійного ансамблевого виконавства (Н. Дика [3]), технологію керівництва гуртами українського народного співу (А. Карпун [4]), тенденції розвитку української пісенної естради (М. Мозговий [5]), методику вокального розвитку дітей у самодіяльному ансамблі (Д. Огороднов [7]), систему підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва учнівськими музичними колективами (Л. Паньків [8]), методику роботи з вокальними та інструментальними ансамблями у вищих педагогічних навчальних закладах (Т. Пляченко [9], [10]), теоретико-культурологічні аспекти камерного ансамблю (І. Польська [11]), генезу естрадного вокально-ансамблевого виконавства (С. Чернікова [12]). Аналіз напрацьованого в означеній сфері науково-методичного і практичного досвіду дає змогу говорити про те, що малодослідженим залишається науково-педагогічний аспект роботи з навчальними вокальними ансамблями в системі університетської освіти, що й визначило завдання цієї статті.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Головною **метою** цієї роботи є дослідження сутності навчального вокального ансамблю як соціально-педагогічної системи.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: на основі аналізу науково-педагогічної та мистецтвознавчої літератури визначити роль навчального вокального ансамблю як важливої складової фахової підготовки студентів-вокалістів у класичному університеті; сформулювати основні характеристики навчального студентського вокального ансамблю як соціально-педагогічної системи, виявити його ознаки, функції, принципи організації та діяльності; розкрити зміст роботи викладача ансамблевого класу та довести значення його фахової компетентності як важливого чинника успішної підготовки студентів до роботи з вокальними ансамблями.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Фахова підготовка майбутніх артистів і керівників вокальних ансамблів в університеті має здійснюватися на наукових засадах відповідно до рівня розвитку суспільства, мистецької освіти й музичного виконавства.

Опанування студентами практичних прийомів та методів роботи з вокальними ансамблями передбачає засвоєння теоретичних положень у сфері ансамблевого виконавства – художньо-естетичних та соціальних завдань, принципів організації та діяльності, ознак, функцій, виконавського складу, навчального та концертного репертуару тощо.

Значну частку такої теоретичної інформації студенти отримують на лекціях із методики роботи з вокальним ансамблем та не завжди можуть реалізувати на практичних заняттях в ансамблевому класі, оскільки сприймають теоретичні й методичні дисципліни як щось необов'язкове для практичної роботи з музичним колективом. Враховуючи таку особливість сприймання студентами навчальної інформації, зазначимо, що бажаним є викладання цих дисциплін одним викладачем, що сприятиме інтеграції знань студентів із теорії і практики вокального виконавства, а також формуванню фахової компетентності майбутніх артистів і керівників вокальних ансамблів.

У цьому контексті актуальним для викладачів вокально-ансамблевих дисциплін є засвоєння науково-педагогічних основ організації та роботи навчальних ансамблів (як вокальних, так і інструментальних).

У процесі аналізу наукових досліджень щодо сутності та функціональних характеристик навчальних і професійних ансамблів ([9], [10], [11], [12]) з'ясовано, що вокальний ансамбль можна розглядати як: а) одну з організаційних форм навчання студентів вокальних спеціальностей у системі університетської освіти; б) соціально-педагогічну систему, що виконує певні функції, відзначається специфічними формами організації та принципами діяльності; в) концертний колектив, діяльність якого спрямована на творчий розвиток студентів.

Специфічним для ансамблевого виконавства є те, що воно ґрунтується на елементах корпоративності й віддзеркалює людські взаємини на рівні рольової взаємодії деяких учасників ансамблю та його окремих партій. Сумісне музикування завжди грало істотну роль у соціальному житті, стаючи виразником найважливіших сторін особистості й суспільної психології, домінуючих настроїв свого часу та різноманітних спроб його філософсько-естетичного й етичного осмислення [11, с. 233–234].

Спираючись на мистецтвознавчі й науково-педагогічні праці вітчизняних науковців, у яких досліджено різні аспекти організації та керівництва музичними колективами (Д. Бабіч [1], Б. Брилін [2], Н. Дика [3], А. Карпун [4], Д. Огороднов [7], Л. Паньків [8], Т. Пляченко [9], [10], І. Польська [11], С. Чернікова [12] та інші), визначимо сутність навчального вокального ансамблю, проаналізуємо його ознаки, функції, закономірності організації та принципи роботи як діючої соціально-педагогічної системи.

Навчальний вокальний ансамбль у системі університетської освіти можна розглядати як творчу лабораторію, у якій студенти вокальних спеціальностей мають змогу розвивати власні творчі здібності та індивідуальні вокально-виконавські навички, опанувати технологію ансамблевого співу, набути досвід практичної роботи з вокальними ансамблями різного типу (однорідними, мішаними; навчальними, аматорськими), опанувати навички професійного спілкування у творчому колективі, засвоїти специфіку ансамблевого виконавства та навички концертно-виконавської діяльності.

Варто зазначити, що випускники університету – бакалаври музичного мистецтва зі спеціальності «Сольний спів», які опанували вибірково спеціалізацію «Вокальний ансамбль» і здобули професійну кваліфікацію артиста ансамблю та викладача початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, – можуть працювати: 1) викладачами сольного співу та вокального ансамблю в дитячих музичних школах і школах мистецтв; 2) керівниками дитячих аматорських гуртків сольного та ансамблевого співу в позашкільних закладах (будинках культури, будинках дитячої та юнацької творчості тощо); 3) артистами та керівниками вокальних ансамблів [6].

Враховуючи широкий спектр працевлаштування випускників-вокалістів, фахову підготовку студентів у навчальному вокальному ансамблі необхідно орієнтувати також і на роботу з дитячими вокально-творчими колективами (як навчальними, так і аматорськими).

Аналіз діяльності навчальних учнівських вокальних ансамблів спеціалізованих початкових мистецьких закладів дає змогу говорити про те, що викладач ансамблевого класу має вирішувати комплекс освітніх завдань: 1) подальший розвиток музичних здібностей учнів-вокалістів – природних і набутих у класах музично-теоретичних дисциплін (загальна музикальність, музична пам'ять, чуття метроритму, мелодичний і гармонічний слух, точне звуковисотне інтонування тощо); 2) розвиток індивідуальних вокальних умінь, набутих у класі сольного співу (м'яка атака звуку, плавне звуковедення без форсування звуку, чітка дикція, правильна артикуляція голосних, приємне темброве забарвлення голосу, співацька міміка тощо); 3) формування навичок ансамблевого співу (метроритмічна злагодженість, одночасність дихання, агогічних і динамічних відхилень, специфіка дикції та поєднання голосних і приголосних звуків, однакове темброве забарвлення голосів в окремих партіях та ансамблі в цілому, тощо).

Робота з аматорськими вокальними ансамблями різних вікових груп має свої відмінності. Вони полягають у тому, що частина учасників колективу, маючи добрі природні вокальні здібності, не володіють нотною грамотою, а тому засвоюють ансамблеві партії на слух (з голосу), що потребує від керівника ансамблю особливого терпіння та володіння навичками відносної сольмізації.

Ці особливості характерні і для роботи з дитячими аматорськими вокальними ансамблями. Завдання таких колективів вбачаємо в розвитку загальних і музичних здібностей дітей, опануванні елементарної нотної грамоти, творчій самореалізації особистості в процесі колективного співу, формуванні естетичних смаків дітей на високохудожніх творах вокальної музики, збагаченні художньо-естетичного досвіду співаків-аматорів засобами активної творчої діяльності.

Найвищий рівень вокально-ансамблевої творчості виявляється в професійних вокальних ансамблях (академічних, естрадних, джазових тощо). Такі колективи входять до складу різноманітних концертних організацій (філармоній, театрів, палаців культури й мистецтв тощо) і виконують важливу соціальну функцію (музично-освітню, виховну, естетичну) засобами виконання ансамблевих творів різних епох, стилів і жанрів (оригінальних та в сучасних аранжуваннях).

Досліджуючи сутність навчального вокального ансамблю, візьмемо за основу розроблену вітчизняними науковцями структуру [9, с. 7–12] та сформулюємо основні характеристики цього колективу.

З організаційної точки зору навчальний вокальний ансамбль можна трактувати як: а) самодетерміновану систему, що має чітку організаційно-функціональну структуру (актив ансамблю, солісти, виконавський склад – ансамблеві партії, деякі учасники колективу); б) соціально-педагогічну систему (керівник-викладач, навчальний ансамбль,

концертмейстер; освітні вимоги, навчальний репертуар, навчальна діяльність, академічна звітність, культурно-освітня діяльність), яка постійно перебуває в русі, діяльність якої спрямована та досягнення освітньої мети [9, с. 7].

На діяльнісному рівні навчальний ансамблевий колектив можна розглядати як: 1) соціально значущу групу людей, об'єднаних спільною метою, узгоджена діяльність яких спрямована на досягнення зазначеної мети; 2) систему, функціонування якої здійснюється завдяки різнорівневій взаємодії її підсистем – керівника (викладача ансамблевого класу), ансамблевих груп, окремих учасників ансамблю, концертмейстера, звукорежисера та інших; 3) соціально-педагогічну систему, що має свої ознаки, принципи діяльності й виконує певні функції [9, с. 7].

На освітньому рівні навчальний вокальний ансамбль можна визначити як: 1) універсальну педагогічну систему, у межах якої здійснюється навчальна, виховна й музично-освітня діяльність студентів; 2) педагогічну систему, у якій викладач-керівник та студенти-виконавці є суб'єктами навчальної діяльності, а музичний твір, у процесі засвоєння якого здійснюється навчання, розвиток і виховання майбутніх артистів вокального ансамблю, є об'єктом навчальної діяльності [10, с. 14–15].

Сутність цих характеристик, спільних як для студентських навчальних, так і для дитячих аматорських вокальних колективів, розкривається в соціально-педагогічних та музикознавчих ознаках і функціях, а також у принципах організації та діяльності вокальних ансамблів.

У науково-педагогічних працях основними ознаками навчального ансамблю визначено такі: 1) спільна мета (опанування навичок ансамблевого виконавства; творча самореалізація особистості в музичному колективі; забезпечення соціальних функцій – естетично-виховної, культурно-освітньої тощо); 2) спільна діяльність (навчальна, концертно-виконавська), спрямована на досягнення означеної мети; 3) творчі традиції (дотримання певної виконавської манери, специфіка звучання, репертуар тощо; особливості підготовки і проведення концертів, конкурсів, фестивалів, майстер-класів, культурно-освітніх заходів, академічних концертів, заліків, екзаменів тощо); 4) видова й типова ознаки (визначаються кількісним і якісним складом ансамблю); 5) стильова та жанрова ознаки – виконання вокальної музики певного стилю (академічний, народний, естрадний, джазовий тощо) і жанру (сюїта, варіації, соната, попури тощо), напряму (старовинна, сучасна; бароко, романтизм, імпресіонізм; поп-музика, рок-музика, джаз-рок, кантрі, фолк тощо); 6) вікова ознака (одновікові – ансамблі певної вікової групи школярів – молодшої, середньої, старшої тощо; різновікові професійні, навчальні та аматорські вокальні колективи) тощо [9, с. 8].

До функцій навчального ансамблю науковці відносять: 1) організаційну (спрямовану на об'єднання учасників колективу з метою спільної музично-виконавської діяльності); 2) культурно-освітню (яка передбачає оволодіння учасниками ансамблю надбаннями світової музичної культури, що є передумовою їхньої активної соціальної діяльності); 3) навчальну (яка полягає у формуванні в студентів системи фахово необхідних знань, умінь і навичок безпосередньо в процесі ансамблевого виконавства; засвоєнні учасниками аматорського ансамблю основ музичної грамоти у взаємозв'язку із практикою колективного співу); 4) виховну (яка реалізується в процесі виховання в учасників колективу загальної та сценічної культури, толерантності, естетичного смаку у сфері музичного мистецтва); 5) розвивальну (спрямовану на створення у вокальному колективі оптимальних умов для розумового, духовного й естетичного розвитку його учасників, розвитку природних музичних здібностей та індивідуальних вокально-виконавських умінь); 6) комунікативну (яка забезпечує спілкування і взаємонавчання учнів (студентів) з різним рівнем загальної музичної та вокальної підготовки;

формування навичок творчого спілкування в музичному колективі, засвоєння спеціальної музичної термінології (вербальна комунікація), опанування системи спеціальних жестів і міміки (невербальна комунікація) [9, с. 8–10].

Спостереження за роботою навчальних музичних колективів студентів мистецьких спеціальностей дало змогу окреслити основні принципи організації вокального ансамблю: 1) вільний вибір навчального вокального колективу залежно від напряму індивідуальної вокальної підготовки студента (академічний, естрадний чи джазовий вокал) та його уподобань; 2) ієрархічність структури ансамблю (загальне керівництво здійснює керівник-диригент-викладач; його заступником є староста академічної групи або староста ансамблю, якщо до складу входять студенти різних курсів; відповідальними за якість індивідуального виконання своєї партії є студенти); 3) нестабільність виконавського складу (щорічна зміна учасників навчальних студентських та аматорських дитячих ансамблів; можлива зміна викладача, керівника колективу на початку навчального року тощо); 4) комплектування ансамблевих партій з урахуванням вікових особливостей і фізичних можливостей виконавців; 5) поєднання індивідуальної і групової форм роботи в ансамблі (визначається керівником навчального чи аматорського колективу залежно від рівня підготовки його учасників та складності репертуару); 6) публічне висвітлення досягнень колективу та окремих його учасників (солістів) у процесі відкритого концертного виступу.

До принципів діяльності ансамблю науковці відносять: 1) науковість (організація діяльності ансамблю на наукових засадах із дотриманням основних положень педагогіки і психології, анатомії та вікової фізіології, теорії та методики музичного виконавства, етики та естетики); 2) педагогічну доцільність форм, методів, прийомів і засобів роботи в навчальному ансамблі (яка визначається спрямованістю на виховання в учасників колективу морально-етичних якостей та максимальний розвиток природних музичних здібностей і творчих умінь); 3) систематичність (дотримання системи в набутті музично-теоретичних знань та виконавських умінь; регулярність проведення занять; систематичність самостійної роботи учнів, студентів); 4) доступність (урахування вікових особливостей, індивідуальних виконавських можливостей та рівня розвитку учнів, студентів під час планування навчального репертуару та виборі методів його засвоєння); 5) поступовість (поетапне формування в учасників колективу навичок ансамблевого виконавства, артистизму і сценічної майстерності); 6) єдність теорії і практики (взаємозв'язок і взаємообумовленість музично-теоретичної та музично-виконавської підготовки учасників ансамблю; реалізація набутих знань і навичок у практичній діяльності – навчальній, концертно-виконавській, культурно-освітній); 7) колегіальність (творча співпраця керівника колективу й виконавців, спільна робота яких спрямована на об'єкт діяльності – музичний твір, у процесі засвоєння якого формуються особистісні і професійні якості виконавців); 8) духовність (ґрунтується на цінності музики як універсального засобу виховання й духовного розвитку особистості; формування високих моральних якостей учасників колективу в процесі спільного музикування); 9) толерантність (повага й шанобливе ставлення керівника до кожного учасника колективу з урахування його поглядів та естетичних уподобань); 10) зацікавленість керівника й учасників колективу в результатах спільної діяльності (досягнення високого музично-виконавського рівня, створення обстановки творчої співдружності і взаємодопомоги) [9, с. 11–12].

Дотримання означених принципів у роботі з навчальними вокальними ансамблями допоможе викладачам організувати освітній процес в ансамблевому класі відповідно до сучасних вимог.

Важливим чинником успішної підготовки студентів до роботи з навчальними та аматорськими вокальними ансамблями є фахова компетентність викладача ансамблевого класу, який має бути взірцем для студентів у професійному та морально-етичному сенсі, володіє методикою роботи з ансамблями різного типу, має досвід педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

У змісті роботи викладача ансамблевого класу науковці виокремлюють такі її види, як організаційно-виховна, навчально-виховна, художньо-творча й науково-методична [9, с. 69–70].

Організаційно-виховна робота в навчальному вокальному ансамблі здійснюється викладачем упродовж навчального року й полягає в: ознайомленні студентів з порядком роботи, специфікою діяльності і традиціями ансамблю; прослуховуванні студентів та визначенні типу співацького голосу для коректного комплектування ансамблевих партій; налагодженні елементарної і творчої дисципліни в колективі; підготовці супутніх матеріалів – пюпітрів, нот, концертних костюмів, звукопідсилювальної апаратури, аудіо- та відеоматеріалів тощо; організації та проведенні концертних виступів ансамблю, відвідуванні конкурсів, фестивалів, концертів за участю навчальних і професійних музичних колективів тощо.

Навчально-виховна робота викладача ансамблевого класу передбачає: планування роботи колективу на навчальний рік (півріччя) та формування навчального й концертного репертуару ансамблю; добір і систематизацію творів для різних форм аудиторної роботи (читання з аркуша, ескізного й досконального засвоєння); підготовку до занять (аналіз партитури твору за фортепіано, створення інтерпретації та художньо-виконавського плану твору, адаптація партитури для певного складу ансамблю, планування етапів засвоєння твору студентами); проведення занять навчального вокального ансамблю (робота над вправами – розспівування ансамблю, робота над навчальними творами – мелодичним і гармонічним строем, ансамблем, динамікою, агогікою, фразуванням, тембровим забарвленням голосів тощо); підготовку до академічних концертів, заліків та екзаменів.

До основних складових художньо-творчої роботи викладача в навчальному вокальному ансамблі можна віднести: створення оригінальних інтерпретацій музичних творів засобами аранжування, обробки й перекладення; добір цікавого музично-теоретичного та історичного матеріалу для проведення музично-просвітницької роботи — лекцій-концертів, тематичних вечорів тощо; роботу викладача над власним творчим іміджем; участь із навчальним ансамблем у концертах, музичних олімпіадах, конкурсах тощо.

Важливою для викладача вищого мистецького навчального закладу є науково-методична робота. Вона полягає у: систематичному поглибленні й оновленні науково-педагогічних, мистецтвознавчих і методичних знань, проведенні наукових досліджень; роботі з нормативними документами (наказами, розпорядженнями, навчальними планами, програмами тощо) та навчально-методичною літературою (нотними хрестоматіями, репертуарними збірками, посібниками, підручниками, методичними рекомендаціями тощо); використанні інноваційних технологій в ансамблевому класі; дотриманні чинних вимог щодо організації освітнього процесу в університеті.

Підсумовуючи викладений вище матеріал, зазначимо, що професійний розвиток студентів у навчальному вокальному ансамблі має здійснюватися на наукових засадах відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності з урахуванням рівня розвитку мистецької освіти та вокальної педагогіки, специфіки ансамблевого виконавства та музично-творчої діяльності.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, проведене дослідження уможливило сформулювати висновки про те, що: 1) навчальний вокальний ансамбль є важливою складовою фахової підготовки студентів вокальних спеціальностей у системі університетської освіти; 2) навчальний вокальний ансамбль можна розглядати як соціально-педагогічну систему, що виконує певні функції, відзначається специфічними ознаками, формами організації та принципами діяльності; 3) навчання студентів у класі вокального ансамблю має здійснюватися з урахуванням напрацьованого в цій сфері науково-педагогічного і практичного досвіду, що забезпечить високий рівень підготовки фахівців.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. **Перспективним**, на нашу думку, є наукове обґрунтування процесу фахової підготовки студентів університету в класі джазового вокального ансамблю, що стане предметом нашого подальшого наукового пошуку.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Бабіч, Д.Р., 2004. Формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних ансамблів, *Автореферат дис. канд. пед. наук*, Київ, 21 с.
2. Брылин, Б.А., 1990. Вокально-инструментальные ансамбли школьников, *Книга для учителя*, Москва, 109 с.
3. Дика, Н.О., 2001. Камерно-інструментальний ансамбль в Україні: творчість і виконавство (1960 – 1980 рр.), *Автореферат дис. канд. мистецтвознавства*, Київ, 19 с.
4. Карпун, А.Л., 2002. *Керівництво гуртами українського народного співу (психолого-педагогічний аспект)*, Навчально-методичний посібник, Київ, 616 с.
5. Мозговий, М.П., 2007. Становлення й тенденції розвитку української естрадної пісні, *Автореферат дис. канд. мистецтвознавства*, Київ, 20 с.
6. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра музичного мистецтва (галузь знань 02 «Культура й мистецтво», спеціальність 025.00.02 «Музичне мистецтво (Сольний спів)», 2017, Київський університет ім. Б. Грінченка, Київ, 17 с.
7. Огороднов, Д., 1980. *Воспитание певца в самодеятельном ансамбле*, Издательство «Музична Україна», Киев, 68 с.
8. Паньків, Л.І., 2005. Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами, *Автореферат дис. канд. пед. наук*, Київ, 19 с.
9. Пляченко, Т.М., 2013. *Професійна діяльність керівника музично-інструментального колективу*, Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, Київ, 112 с.
10. Пляченко, Т.Н., 1993. Вокально-хоровая подготовка будущих учителей музыки в условиях группового обучения на музыкально-педагогическом факультете, *Автореферат дис. канд. пед. наук*, Москва, 17 с.
11. Польская, И.И., 2003. Камерный ансамбль: теоретико-культурологические аспекты, *Дис. д-ра искусствоведения*, Харьков, 435 с.
12. Чернікова, С.В., 2008. Генеза естрадного вокально-ансамблевого виконавства та шляхи його професіоналізації, *Автореферат дис. канд. мистецтвознавства*, Харків, 20 с.

EDUCATIONAL VOCAL ENSEMBLE AS SOCIO-PEDAGOGICAL SYSTEM

Tetiana Lanina

Senior Lecturer of the Department of Academic and
Pop Vocal of the Institute of Arts of Borys Grinchenko Kyiv University.
ORCID ID:: <https://orcid.org/0000-0002-4708-0197>
t.lanina@kubg.edu.ua

Abstract. In the article the need for ensemble training of vocal students in the classical university is substantiated. The scientific-and-methodological and practical experience in this field is analyzed. The substance of the educational student vocal ensemble, its attributes, principles of activity and functions in socio-cultural and pedagogical aspects are investigated and scientifically substantiated. The main characteristics of the educational student vocal ensemble at the organizational, activity-based and educational levels are formulated.

The vocal ensemble is characterized as: 1) a creative laboratory and one of the organizational forms of teaching vocal students at the university; b) social and pedagogical system which performs certain functions marked by specific forms of organization and principles of activity; c) a concert collective whose activity is aimed at the creative development of vocal students. The tasks of the vocal ensemble at the university are defined as following: 1) development of creative abilities and individual vocal skills of students 2) mastering the technology of ensemble singing; 3) gaining experience of practical work with vocal ensembles; 4) developing professional communication skills in a creative team; 5) mastering the specificity of ensemble performance, developing the skills of concert and performing activities.

The main tasks and directions of work with educational student vocal ensembles in specialized elementary art establishments are outlined. The specifics and tasks of working with children's amateur vocal groups are described. The value of the professional competence of a teacher of ensemble class is argued. The content of work of a vocal ensemble teacher at a higher arts educational institution is analyzed.

The conclusions are formulated as follows: 1) educational vocal ensemble is an important component of student professional training majoring in vocal art at the university education system; 2) professional development of vocal students in an ensemble class should be carried out on a scientific basis taking into account the level of development of art education and vocal pedagogy, the specificity of ensemble performance and musical and creative activity, and according to the professional requirements for artists and leaders of vocal ensembles.

Keywords: vocal ensemble; amateur vocal ensemble; vocal student; professional training; ensemble class; classical university; teacher of ensemble class.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Babich, D.R., 2004. Formuvannia vykonavskoi maisternosti maibutnikh artystiv estradnykh ansambliv, *Avtoreferat dys. kand. ped. nauk*, Kyiv, 21 s..
2. Brylin, B.A., 1990. *Vokal'no-instrumental'nye ansambli shkol'nikov*, Kniga dlja uchitelja, Moskva, 109 s.
3. Dyka, N. O., 2000. *Chamber-instrument ensemble on Ukraine. A problem of creativity and implementation /1960-1980/*, Abstract of Art Criticism dissertation. M. T. Rilskij Institute of art, folklore and ethnology.

4. Karpun, A.L., 2002. Kerivnyctvo ghurtamy ukrajinskogho narodnogho spivu (psykhologho-pedagoghichnyj aspekt), *Navch.-metod. Posib.*, Kyjiv, 616 s.
5. Mozgovuj, M. P., 2007. *Formation and tendency of development of the Ukrainian variety songs*, Abstract of Art studies dissertation. Kyiv National University of culture and Arts.
6. Osvitnjo-profesijna prohrama pidghotovky bakalavra muzychnogho mystectva (ghaluzj znanj 02 «Kuljtura i mystectvo», specialnistj 025.00.02 «Muzychne mystectvo (Soljnyj spiv)»), 2017. Kyjivskij universytet im. B. Ghrinchenka, Kyjiv, 17 s.
7. Oghorodnov, D., 1980. Vospytanye pevca v samodejateljnom ansamble, Yzdateljstvo, *Muzychna Ukrajina*, Kyev, 68 s.
8. Dyka, N.O., 2001. Kamerno-instrumentalni ansambl v Ukraini: tvorchist i vykonavstvo (1960 — 1980 rr.), *Avtoreferat dys. kand. mystetstvoznavstva*, Kyiv, 19 s.
9. Karpun, A.L., 2002. *Kerivnytstvo hurtamy ukrainskoho narodnoho spivu* (psykhologho-pedahohichnyi aspekt), *Navchalno-metodychnyi posibnyk*, Kyiv, 616 s.
10. Mozghovyi, M.P., 2007. Stanovlennia y tendentsii rozvytku ukrainskoi estradnoi pisni, *Avtoreferat dys. kand. mystetstvoznavstva*, Kyiv, 20 s.
11. Osvitno-profesiina prohrama pidghotovky bakalavra muzychnogho mystetstva (haluz znanj 02 «Kultura y mystetstvo», spetsialnist 025.00.02 «Muzychne mystetstvo (Solnyi spiv)»), 2017, Kyivskij universytet im. B. Hrinchenka, Kyiv, 17 s.
12. Oghorodnov, D., 1980. *Vospytanye pevtsa v samodeiatelnom ansamble*, Yzdateljstvo «Muzychna Ukraina», Kyev, 68 s.
13. Pankiv, L.I., 2005. Teoriia ta metodyka pidghotovky maibutnoho vchytelia do kerivnytstva uchnivskymy muzychnymy kolektyvamy, *Avtoreferat dys. kand. ped. nauk*, Kyiv, 19 s.
14. Pliachenko, T.M., 2013. *Profesiina diialnist kerivnyka muzychno-instrumentalnoho kolektyvu*, *Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv*, Kyiv, 112 s.
15. Pliachenko, T.N., 1993. Vokalno-khorovaia podhotovka budushchychkh uchyteliv muzyky v uslov'iakh hruppovoho obuchenya na muzykalno-pedahohycheskom fakultete, *Avtoreferat dys. kand. ped. nauk*, Moskva, 17 s.
16. Polskaia, Y.Y., 2003. Камерный ансамбль: теоретико-культурологические аспекты, *Dys. d-ra yskusstvovedenya*, Kharkov, 435 s.
17. Chernikova, S.V., 2008. Heneza estradnoho vokalno-ansamblevoho vykonavstva ta shliakhy yoho profesionalizatsii, *Avtoreferat dys. kand. mystetstvoznavstva*, Kharkiv, 20 s.